

DE INVLOED VAN STRESS OP HET AFLEGGEN VAN VALSE BEKENTENISSEN

LIZ SCHRÖDER

Faculteit Gedragwetenschappen, Universiteit van Twente

Augustus 2008

SAMENVATTING

Het doel van dit experiment is te onderzoeken of stress invloed heeft op het afleggen van valse bekentenissen bij politieonderzoek. Dit is onderzocht gedurende experimenten waarbij de proefpersoon wordt beschuldigd van het indrukken van een verboden toets tijdens het uitvoeren van een computer-typ-taak. De afhankelijke variabelen in dit onderzoek zijn het wel of niet afleggen van een verklaring waarin staat dat de participant € 70,- schadevergoeding zal betalen en het al dan niet internaliseren van schuld. Uit de resultaten zijn geen significante effecten op te maken van stress op zowel het bekennen als op het internaliseren van schuld. Oorzaak hiervan is mogelijk het te lage aantal proefpersonen. Hierdoor heeft het onderzoek een te laag onderscheidingsvermogen.

INTRODUCTIE

In 1989 werd in Central Park, New York, een vrouwelijke jogger bewusteloos geslagen, verkracht en voor dood achter gelaten in het park. De media zaten er bovenop en wilden alles van deze gebeurtenis weten. De druk lag nu bij de politie. Er moest zo snel mogelijk een dader gepakt worden. Binnen 48 uur werden 5 Afro- en Spaans-Amerikaanse jongens opgepakt tussen de 14 en 16 jaar oud. Deze jongeren werden intensief verhoord, waarbij ze onder druk van de politie allen een gedetailleerde verklaring aflegden van wat zij de vrouw die dag hadden aangedaan. De jongens werden veroordeeld tot het uitzitten van een gevangenisstraf van 5 tot 13 jaar. Aan de hand van DNA-onderzoek bleek 13 jaar later dat de veroordeelde jongens onmogelijk de daders konden zijn van deze gruwelijke misdaad. Het DNA dat was gevonden bij de plek van het misdrijf bleek afkomstig te zijn van de toen 17-jarige Matias Reyes. Hij bekende na 13 jaar dat hij de vrouw verkrachte en achter heeft gelaten in het park.

Een ander voorbeeld is de Schiedammer parkmoord. De tienjarige Nienke Kleiss werd in 2000, terwijl ze aan het spelen was in het Beatrixpark in Schiedam, Nederland, vermoord door een onbekende. Haar vriendje, de 11-jarige Maikel, was op dat moment bij haar en werd neergestoken. Cees Borsboom was als eerste aanwezig na het delict en heeft de politie gealarmeerd. Later heeft hij onder druk van de politie een bekentenis afgelegd, waarin hij details wist te vertellen over hoe hij het misdrijf gepleegd had. Echter, deze details kwamen niet overeen met het verhaal van Maikel. De afgelegde bekentenis trok hij later weer in, maar desondanks is hij destijds toch veroordeeld tot het uitzitten van een gevangenisstraf van 18 jaar en TBS. Ook in hoger beroep en in cassatie bleef zijn straf gehandhaafd. Tot in 2004 Wik Haalmeijer spontaan de moord op Nienke bekende, nadat hij verdacht werd van een zedenmisdrijf in Maassluis. Zijn details van de moord kwamen wel overeen met de verklaringen van Maikel en ook bleek het DNA dat was gevonden bij het misdrijf in 2000 van Wik afkomstig te zijn. Cees Borsboom werd vervolgens vrijgelaten, waarna uiteindelijk Wik Haalmeijer werd veroordeeld tot het uitzitten van een gevangenisstraf van 18 jaar en TBS voor het plegen van de Schiedammer parkmoord.

Uit voorgaande voorbeelden blijken bekentenissen van verdachten een belangrijk wapen te zijn in een strafzaak, maar hoe betrouwbaar zijn deze bekentenissen? Net als de Central Park jogger en de Schiedammer parkmoord zijn er nog te veel andere voorbeelden te noemen waarin verdachten een valse bekentenis hebben afgelegd en zijn veroordeeld.

Veel onderzoek is al gedaan naar de invloed van verschillende factoren op het afleggen van valse bekentenissen door verdachten. Zo heeft Gudjonsson (1991) de invloed van *compliance* en *suggestibiliteit* aangetoond bij het afleggen van valse bekentenissen. Een persoon met een hoge mate van compliance probeert volgens Gudjonsson (1989) zijn of haar eigenwaarde in het bijzijn van anderen te beschermen en confrontaties en conflicten met anderen zoveel als mogelijk uit de weg te gaan. Suggestibiliteit is de mate waarin een persoon ontvangen informatie aanneemt als de waarheid (Gudjonsson, 1984). Leeftijd is een andere factor die van invloed kan zijn op het afleggen van een valse bekentenis. Er is aangetoond dat jongeren eerder een valse bekentenis zullen afleggen dan ouderen (Redlich & Goodman, 2003; zie ook Candel, Merckelbach, Loyen & Reyskens, 2005). Daarnaast speelt het geslacht van de verdachte een rol. Uit een onderzoek van Drizin en Leo (2004) kwam naar voren dat het overgrote deel van de verdachten die valse bekentenissen aflegden mannen waren. Ook Lee, Klaver en Rose (2003) hebben onderzoek gedaan naar dit onderwerp, maar vonden dat vrouwen vaker valse verklaring afleggen dan mannen.

Uit de literatuur blijkt ook stress een reden te zijn voor verdachten om een valse bekentenis af te leggen. Stress kan een oorzaak zijn van het verliezen van rationeel denkvermogen (Furby & Beyth-Marom, 1992; Spear, 2000). Korte termijn voordelen zullen voor de verdachte op het moment van verhoren daarom wellicht een grotere rol spelen in de afweging wel of niet toe te geven aan de druk die door politie wordt uitgeoefend. Het afleggen van een valse bekentenis kan op dat moment een manier zijn van de verdachte om met de stress om te gaan (Kassin & Gudjonsson, 2004). Tevens hebben Forrest, Wadkins en Miller (2002) met een computercrash-experiment een beduidend hoger aantal bekentenissen weten te vergaren bij gestresste mannen in vergelijking met mannen waarbij geen stress was opgewekt. Bij vrouwen bleek stress geen invloed te hebben op het aantal bekentenissen. Klaver, Lee en Rose (2008) vonden in hun onderzoek naar valse bekentenissen dat vrouwen in een *hoge plausibiliteit conditie* (waarbij de beschuldiging waarschijnlijker werd gemaakt) eerder bekennen dan mannen in dezelfde conditie. Echter, of dit gelijk gesteld kan worden aan de mate van ervaren stress bij de verdachte is onduidelijk. Kassin en Gudjonsson (2004) geven in hun artikel geen duidelijk uitsluitsel over de invloed van stress bij mannen en vrouwen. Vraag is dus of stress, zowel bij mannen als bij vrouwen, leidt tot een hoger aantal valse bekentenissen.

Een andere vraag die van belang is bij dit type onderzoek is of de verdachten zelf ook zijn gaan geloven in hun schuld. Dit wordt ook wel *internalisatie* genoemd. Kassin en

Gudjonsson (2004) definiëren een geïnternaliseerde valse bekentenis als de bekentenis die een onschuldige, maar kwetsbare verdachte aflegt onder de invloed van sterk suggestieve ondervragingstactieken en waarbij ze zelf geloven dat ze de misdaad gepleegd hebben. Soms weten deze verdachten zelfs valse herinneringen op te roepen gedurende het proces. Voor internalisatie zijn in de literatuur verschillende oorzaken te vinden. Gudjonsson en McKeith (1982) zijn van mening dat internalisatie een gevolg is van het ‘memory distrust syndrome’, waarbij proefpersonen een verregaand wantrouwen krijgen in hun eigen herinneringen. Deze mensen zijn op die momenten erg kwetsbaar voor ideeën van buitenaf, waardoor internalisatie kan ontstaan. Henkel en Coffman (2004) vonden dat de technieken van politieonderzoek afbreuk doen aan de realiteitszin van de verdachte, waardoor mensen kwetsbaarder zijn voor het afleggen van een geïnternaliseerde valse bekentenis. Kassin (1997) denkt dat geïnternaliseerde valse bekentenissen grotendeels overeenkomen met het proces dat plaatsvindt bij psychotherapeutische patiënten. In beide situaties is er sprake van een leidinggevende die de macht heeft over de persoon en is de persoon geïsoleerd van de buitenwereld en de realiteit. De machthebber kan de persoon in kwestie over halen ideeën over te nemen, met als excuus dat er wellicht dissociatie of onderdrukking van gevoelens heeft plaatsgevonden. In dit onderzoek zal, naast het afleggen van valse bekentenissen, ook worden onderzocht wat de invloed is van stress op het al dan niet internaliseren van schuld.

Bovenstaande zal worden onderzocht met behulp van een soortgelijke taak als Forrest, Wadkins en Miller (2002) gebruikten in hun toenmalige onderzoek. Proefpersonen zullen een computertaak uitvoeren, waarbij ze geïnstrueerd worden één knop op het toetsenbord te vermijden. De computer is echter zo geprogrammeerd dat deze na een tijd zal vastlopen, waardoor, zo wordt de proefpersoon voorgehouden, alle data van het onderzoek verloren zijn gegaan. De proefpersoon zal ervan worden beschuldigd de ‘verboden toets’ in te hebben gedrukt. Er zal de deelnemer worden verteld dat hij/zij moet opdraaien voor de hiermee gemoeide kosten. Na het vastlopen van de computer zal er bij de proefpersonen uit de experimentele groep stress worden opgewekt met behulp van de Trier Social Stress Task (TSST; Kirschbaum, Pirke & Hellhammer, 1993). De afhankelijke variabelen in dit onderzoek zijn het al dan niet afleggen van een schriftelijke bekentenis van het indrukken van de ‘verboden toets’, waarmee de proefpersoon aangeeft € 70,- te betalen, en het internaliseren van schuld.

Het wel of niet internaliseren van schuld zal worden gemeten door een *confederate*, die als vermeende volgende proefpersoon na de beschuldiging de onderzoeksruijme

binnenkomt. Deze zal met de proefpersoon praten om te achterhalen wat er aan de hand is en of de proefpersoon denkt dat er echt op de verboden toets is gedrukt. De proefleider heeft op dit moment tijdelijk de onderzoeksruijnte verlaten.

Om te meten of er andere persoonlijkheidskenmerken van invloed zijn op de uitkomsten van het onderzoek zal er een aantal vragenlijsten bij de proefpersonen worden afgenomen. Volgens Horselenberg, Merckelbach en Josephs (2003) zijn fantasierijke verdachten kwetsbaarder voor het afleggen van een valse bekentenis. Tevens geven zij aan dat de capaciteiten van de cognitie van invloed kunnen zijn. Naast fantasierijkheid en cognitie blijkt ook persoonlijkheid van belang te zijn bij het afleggen van valse bekentenissen (Sigurdsson & Gudjonsson, 1996). Uit het onderzoek van Sigurdsson en Gudjonsson (1996) kwam naar voren dat psychoticisme en neuroticisme een significante invloed hebben op het wel of niet afleggen van een valse bekentenis. Gudjonsson, Sigurdsson, Bragason, Einarsson en Valdimarsdottir (2004) bevestigden de invloed van psychoticisme nogmaals. Volgens Gudjonsson (1991) spelen ook suggestibiliteit en compliance een rol. Daarnaast is ook intelligentie een belangrijke factor die het al dan niet afleggen van een valse bekentenis kan beïnvloeden (Kassin & Gudjonsson, 2004). Al deze persoonlijkheidskenmerken zullen tijdens het experiment gemeten worden met behulp van vragenlijsten.

De verwachting van dit onderzoek is dat proefpersonen die de TSST hebben uitgevoerd, en dus gestresst zullen zijn, eerder toegeven aan de druk die wordt uitgeoefend door de proefleiders. De eerste hypothese is daarom: gestresste proefpersonen tekenen vaker een bekentenis dan niet gestresste personen. De tweede hypothese ten opzichte van de internalisatie is dat gestresste mensen ook eerder in hun schuld zullen geloven. Tevens zal er gekeken worden naar de invloed van de individuele verschillen op het afleggen van een valse bekentenis. Naar verwachting zal de groep die een bekentenis aflegt meer van de bovenstaande eigenschappen bezitten.

METHODEN

Participanten

Deelnemers zijn geworven via het sonar-proefpersonen systeem van de Faculteit Gedragwetenschappen aan de Universiteit van Twente (UT). De eerste- en tweedejaars studenten daar zijn verplicht 15 uren deel te nemen aan onderzoeken op de UT. Zij konden

zich voor dit onderzoek inschrijven via opgestelde timeslots. Ook is er de participanten de mogelijkheid geboden om € 7,50 te verdienen met dedname aan het experiment.

In totaal hebben 36 deelnemers meegedaan aan het experiment. Een vijftal proefpersonen is als pilots beschouwd. 2 deelnemers hebben het experiment niet volledig afgerond en zullen daarom niet voor analyse gebruikt worden. Uiteindelijk is er gebruik gemaakt van 29 resultaten van de deelnemers aan het onderzoek. Allen zijn studenten van de Faculteit Gedragwetenschappen aan de UT met een leeftijd tussen de 18 en 25 jaar. De gemiddelde leeftijd van de deelnemers is 20,6 jaar ($SD = 1,7$). Onder de participanten zijn 12 mannen (gemiddeld 21,8 jaar, $SD = 1,9$) en 17 vrouwen (gemiddeld 19,8 jaar, $SD = 0,9$).

Materialen

Participanten worden getest op persoonskenmerken met behulp van de Creatieve Ervaringen Vragenlijst (CEV; Merckelbach, Horselenberg & Muris, 2001), de Squire Subjective Memory Questionnaire (SSMQ; Squire, Wetzel & Slater, 1979), de Eysenck Personality Questionnaire-Revised, Short form (EPQR-S; Eysenck & Eysenck, 1992), de Gudjonsson Suggestibility Scale (GSS; Gudjonsson, 1984) en de Gudjonsson Compliance Scale (GCS; Gudjonsson, 1989). Bij de Nederlandse studenten wordt tevens de Nederlandse Leestest voor Volwassenen (NLV; Schmand, Lindeboom & van Harskamp, 1992) afgenomen.

De CEV ($\alpha = .79$) meet ontwikkelingsantecedenten van fantasie (bijv. het praten met speelgoed beesten), uitgebreide en frequente fantasieën en dagdromen, maar ook gerelateerde of tegelijk optredende fenomenen, zoals fysiologische reacties tijdens fantasieën (Merckelbach, Horselenberg & Muris, 2001). Het instrument bestaat uit 25 ja/nee-items die gericht zijn op ervaringen. Een typische CEV-item is de stelling ‘Meer dan de helft van de dag (overdag) breng ik fantaserend of dagdromend door’ en ‘Mijn fantasieën zijn vaak net zo scherp als een goede speelfilm’.

De SSMQ ($\alpha = .88$) is een vragenlijst met 18 items die gescoord worden op een likertschaal van -4 (*rampzalig*) tot 4 (*perfect*). Deze vragenlijst meet de capaciteiten van het geheugen door vragen te stellen als ‘Mijn vermogen om gebeurtenissen op te halen die lang geleden plaatsvonden, is:’ en ‘Ik denk dat mijn familie en bekenden op dit moment mijn geheugen inschatten als:’. Mensen met een slecht geheugen zullen op deze schaal lager scoren dan mensen met een goed geheugen.

De EPQR-S ($\alpha = .89$) meet de mate van psychoticisme, extraversie en neuroticisme. Naast deze drie dimensies bevat de EPQR-S ook een schaal waarmee de mate van sociale

wenselijkheid van de gegeven antwoorden wordt gemeten. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van de verkorte vorm van de EPQR-S. Deze bevat 48 vragen die beantwoord moeten worden met ja of nee.

Gudjonsson heeft een tweetal meetinstrumenten ontworpen die in dit onderzoek gebruikt worden. De Gudjonsson Suggestibility Scale ($\alpha = .77$ voor yield, $\alpha = .67$ voor shift) wordt gebruikt om de mate van suggestibiliteit van een persoon te meten. De test houdt in dat er in een langzaam tempo een verhaal voorgelezen wordt door de proefleider, waarnaar de participant moet luisteren. In de setting van dit onderzoek worden hier vragen over gesteld na de computercrash. De test bestaat uit 20 vragen die door de proefleider gesteld worden, waarvan er 15 misleidend zijn. Nadat de participant de vragen voor de eerste maal heeft beantwoord, krijgt hij/zij feedback dat er een aantal fouten in de antwoorden zijn gemaakt. De vragen worden in deze setting direct nogmaals afgenomen, waarbij de proefpersoon denkt dat er een hogere accurateerheid wordt nagestreefd. Aan de hand van deze test-hertest kan er een *shift* in het geheugen van de proefpersoon worden gevonden. Dit is de mate waarin een proefpersoon zijn antwoorden bij de tweede afname veranderd ten opzichte van de gegeven antwoorden tijdens de eerste ondervraging. Een *yield* is een instemmend antwoord van een proefpersoon op een misleidende vraag. De som van de yield- en de shiftscore is een maat voor de suggestibiliteit van de proefpersoon.

De Gudjonsson Compliance Scale ($\alpha = .72$) is de andere schaal in dit onderzoek die is ontworpen door Gudjonsson. Deze meet de mate van compliance bij de proefpersonen. De test bestaat uit 20 goed/fout items, zoals 'Als mensen sterk benadrukken dat ze gelijk hebben dan raak ik daar veelal door overtuigd' en 'Ik vind het erg moeilijk om tegen mensen te zeggen dat ik het niet met hen eens ben'.

De NLV ($\alpha = .20$) geeft een schatting van het intelligentieniveau van de proefpersonen. De test bestaat uit een serie woorden die steeds moeilijker worden. Aan de deelnemer wordt gevraagd in een eigen tempo de woorden van de NLV voor te lezen en hierbij te letten op een correcte uitspraak. Het aantal goed uitgesproken woorden is een maat voor verbale intelligentie.

Design en procedure

De proefpersonen worden willekeurig ingedeeld in een controle conditie of een experimentele conditie, waarin respectievelijk geen stress en wel stress zal worden

geïnduceerd. Er wordt gewerkt in een 2 (man vs. vrouw) x 2 (stress vs. geen stress) tussenpersonen design.

Bij de participanten in de experimentele conditie wordt stress opgewekt met behulp van een afgeleide van de TSST. Er wordt hen verteld dat ze mee kunnen doen aan een sollicitatie voor een student-assistentschap. Hiervoor zullen ze een filmpje in moeten spreken over zichzelf. De vragen die zij hierin moeten beantwoorden, krijgen zij op papier bijgeleverd, zodat ze zich daaraan vast kunnen houden. Hen wordt verteld dat deze vragen door de docent zijn opgesteld. Echter, ook wanneer proefpersonen niet mee wensen te doen aan de sollicitatie, moeten ze een filmpje inspreken. De proefpersoon wordt voorgehouden dat dit noodzakelijk is voor de standaardisatie van het experiment. Als extra stressor wordt er voor gezorgd dat de proefpersonen zichzelf op het laptopscherm kunnen zien wanneer zij hun verhaal vertellen voor de camera.

De procedure wordt bij iedere proefpersoon zo veel mogelijk gelijk gehouden. Allereerst vertelt de proefleider de coverstory behorende bij het onderzoek. Deze houdt in dat de proefpersoon deelneemt aan een onderzoek waarbij de invloed van persoonlijke eigenschappen wordt gemeten op het uitvoeren van een computer-typ-taak. De persoonlijke eigenschappen worden gemeten aan de hand van vragenlijsten en vervolgens zal er nog een korte computertaak moeten worden uitgevoerd door de deelnemer. De vragenlijsten zijn in werkelijkheid voor het meten van eventueel andere invloedrijke factoren op het wel of niet afleggen van een valse bekentenis en het al dan niet internaliseren van schuld. Na dit gezegd te hebben, wordt de proefpersoon gevraagd het informed consent in te vullen. Hierin wordt de proefpersoon erop gewezen dat hij/zij vrijwillig deelneemt aan het onderzoek, achteraf met niemand over het onderzoek mag praten en dat de proefpersoon mag stoppen wanneer hij/zij niet meer wenst verder te gaan met het experiment.

Hierna begint het experiment pas echt. De proefpersonen in de experimentele groep worden na het invullen van de informed consent op de hoogte gesteld van de min of meer verplichte sollicitatie voor een student-assistentschap die ze zullen moeten inspreken voor de camera. De controle groep krijgt deze informatie niet, omdat deze geen sollicitatie hoeft te doen. Na de informed consent (en voor de experimentele groep na de sollicitatie-informatie) wordt er gestart met de vragenlijsten. De vragenlijsten worden bij iedere proefpersoon in dezelfde volgorde afgenomen. Eerst wordt de proefpersoon gevraagd de CEV in te vullen. Vervolgens wordt het verhaal van de GSS voorgelezen. Daarna wordt er verder gegaan met de rest van de vragenlijsten in de volgorde SSMQ, NLV en EPQR-S.

Na de vragenlijsten mag de proefpersoon beginnen met de computertaak. Er wordt de participant uitgelegd dat hij/zij moet proberen om de woorden die op het scherm verschijnen zo goed mogelijk en zo snel mogelijk over te typen. Tot slot wordt de proefpersoon nog even verteld dat hij niet aan de Alttoets mag komen. Dit zou de data van het onderzoek doen laten verdwijnen of kapot maken, wat dus een groot probleem zou veroorzaken. De proefpersoon mag daarna beginnen met de computertaak. De tijd dat de deelnemer bezig is met vragenlijsten of met de computertaak zit de proefleider tegenover hem aan een tafel te lezen, zodat de proefpersoon zich niet op de vingers gekeken voelt.

De computertaak die de proefpersoon maakt, is zo ingesteld dat het na een kleine minuut vastloopt en er een foutmelding op het beeldscherm verschijnt. Wanneer de proefpersoon laat merken dat er wat aan de hand is, draait de proefleider de laptop om. De proefleider reageert geschokt; dit heeft hij nog nooit eerder gezien. Hij probeert wat om het scherm terug te krijgen, maar uiteraard zonder succes. De vraag wordt dan gesteld of de proefpersoon misschien op de Alttoets heeft gedrukt. Vervolgens verlaat de proefleider de kamer om, zo zegt hij, zijn begeleider te zoeken voor een oplossing. De experimentele groep krijgt op dit moment de lijst met vragen voor de sollicitatie met de mededeling vast na te denken over hoe hij/zij de vragen wil gaan beantwoorden. De controle groep wacht rustig af tot de proefleider terug komt in de onderzoekruimte.

De proefleider komt na ongeveer drie minuten terug in de ruimte. Op dit moment zegt hij dat hij zijn begeleider niet kan vinden. Voor de experimentele groep zet hij dan vast de camera aan, zodat de deelnemer de vragen voor de sollicitatie in de camera kan beantwoorden. De controlegroep krijgt alleen de mededeling nog even te wachten, omdat de proefleider de begeleider nog niet heeft kunnen vinden. Vervolgens verdwijnt de proefleider weer uit de kamer.

In de experimentele conditie komt de proefleider hierna een maal extra terug. Hij rommelt dan in zijn tas om iets te zoeken, en laat al in zichzelf klagend merken dat hij iets niet kan vinden. Het is de bedoeling dat de proefpersoon tijdens het korte bezoek gewoon door gaat met het vertellen van zijn verhaal voor de camera. Dit wekt extra stress op.

Vijf minuten na vertrek komt de proefleider wederom terug in de kamer. Hij heeft geen goed nieuws voor de deelnemer. Hij moet de proefpersoon uitleggen dat hij zijn begeleider heeft gebeld, omdat hij niet aanwezig was op de locatie. Volgens de begeleider zouden de data van het gehele onderzoek zijn verdwenen en dit moet gebeurd zijn door het indrukken van de Alttoets. Het echte probleem wordt daarna uitgelegd: De commissie die het

gehele onderzoek betaald zou hebben, wil zijn geld terug wanneer er geen resultaten meer gepresenteerd kunnen worden. Alles bij elkaar heeft het onderzoek waarschijnlijk om en nabij de € 1000,- gekost. Echter, zowel de proefleider, als zijn begeleider, als de commissie hebben geen fouten gemaakt en kunnen dus niet aansprakelijk worden gesteld. Natuurlijk snapt de proefleider best dat dit heel hard aan komt bij de proefpersoon en dat is ook nooit zijn bedoeling geweest. Om te voorkomen dat de proefpersoon dit hele bedrag moet vergoeden, heeft de eerder gebelde begeleider als oplossing geboden dat de proefpersoon het beste een verklaring kan schrijven. Hierin moet hij/zij schrijven op de Altoets gedrukt te hebben waardoor de data zijn verdwenen, maar, belangrijker, dat hij hiervoor € 70,- betaalt. De reactie van de proefpersoon wordt hierna afgewacht. Wanneer er geen onduidelijkheden meer bestaan en de proefleider een aantal keer heeft aangegeven dat de deelnemer toch op de verboden toets moet hebben gedrukt, verlaat de proefleider voor de laatste maal de ruimte. Hij laat de proefpersoon weten nog kort even zijn medeonderzoeker op de hoogte te willen stellen van de problemen. Ondertussen komt de vermeende volgende proefpersoon de ruimte binnen, de *confederate*. De deelnemer weet niet dat deze volgende proefpersoon onderdeel van het experiment is. Het verhaal dat de confederate vertelt, is dat hij al erg lang zit te wachten en elke keer de proefleider op en neer ziet lopen. Vervolgens vraagt hij of alles wel goed gaat. Dit wordt gedaan om te horen of er internalisatie is ontstaan.

Kort daarna komt de proefleider weer binnen. Hij geeft aan dat zijn collega erg overstuur is van het feit dat het onderzoek is gewist. Vervolgens probeert hij nog kort de proefpersoon over te halen een verklaring te tekenen. De keus is dus een afkoopsom van € 70,- betalen of afwachten tot het moment dat de proefpersoon volledig aansprakelijk gesteld zal worden. Wanneer de proefpersoon besluit te tekenen, mag hij dit achterop het informed consent doen. Besluit de proefpersoon niet te tekenen, dan mag de proefleider opbiechten dat alles bij het experiment behoorde. Ook na het tekenen van de verklaring mag dit worden verteld. Hierbij wordt duidelijk uitgelegd dat de proefpersoon niks kapot heeft gemaakt en niks hoeft te betalen.

Het onderzoek is echter nog niet volledig afgelopen. De GCS moet nog worden afgenomen en vervolgens moeten ook de vragen bij het verhaal van de GSS nog gesteld worden. De vragen van de GSS worden twee maal afgenomen. De proefpersoon wordt voorgehouden dat er in de eerst gegeven antwoorden behoorlijk wat fouten zitten, waardoor de proefleider de vragen graag nog een maal wil voorleggen. Na de GCS en de GSS is het experiment ten einde en wordt de debriefing gegeven, zowel schriftelijk als mondeling.

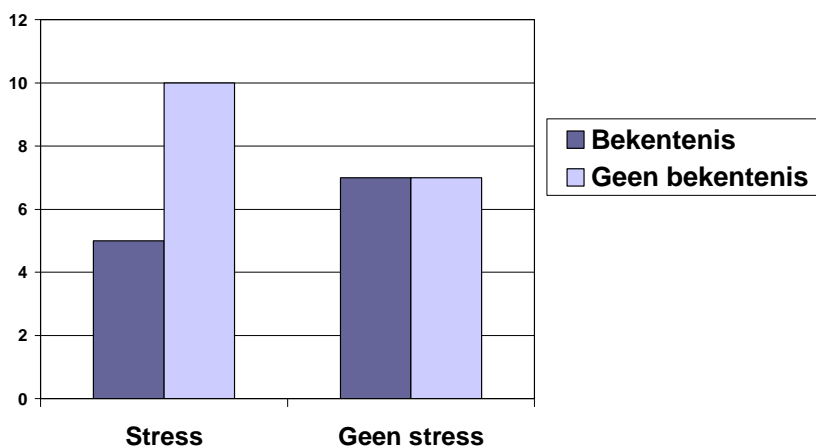
Hierbij moet ook veel aandacht geschonken worden aan het op het gemak stellen van de proefpersonen.

Zie voor de exacte gang van zaken tijdens het experiment ook appendix A en B.

RESULTATEN

Van de 29 participanten zaten er 14 in de controlegroep en 15 in de experimentele conditie. Van het totale aantal deelnemers hebben 3 personen (10%) een verklaring getekend waarin ze vast hebben gelegd € 70,- te betalen voor het indrukken van de Alttoets. 9 mensen (31%) twijfelden of ze deze verklaring wilden tekenen, maar waren tijdens de duur van het experiment niet over te halen. Onder twijfelaars vallen ook de mensen die voor keuzehulp wilden bellen met iemand van buiten, vaak ouders of partner. Om een hoog onderscheidingsvermogen te bereiken, is er voor gekozen de twijfelaar en de personen die wel een verklaring hebben getekend samen te nemen in een groep. Op deze manier vergroot de kans dat er conclusies getrokken kunnen worden uit het onderzoek, ondanks het relatief lage aantal deelnemers. Zie figuur 1 voor een overzicht van de resultaten met als afhankelijke variabele het wel of niet afleggen van een bekentenis.

Figuur 1. *Wel of niet afleggen van een valse bekentenis in de experimentele- en controle conditie*

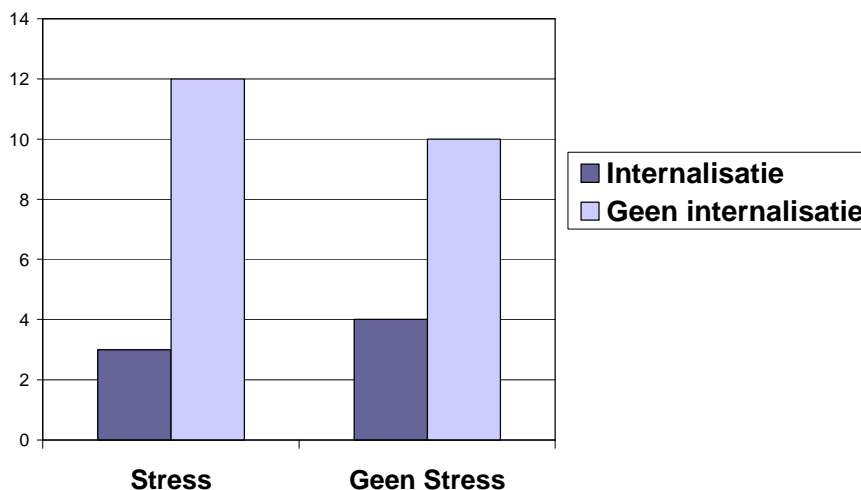

Er is geen significant verschil gevonden tussen de vragenlijstcores in de stressconditie en de niet-stressconditie: alle p 's > .2 en alle t 's < 1,3. Dit geldt ook voor de variabelen leeftijd en intelligentie: alle p 's > .5 en alle t 's < .6. Er hoefde in de analyse

daarom geen rekening te worden gehouden met eventuele verschillen tussen de experimentele- en de controle conditie.

Om de hypothesen te toetsen is gebruik gemaakt van een non-parametrische test, omdat de afhankelijke variabele dichotoom is. Er is geen significant effect gevonden van de invloed van stress op het afleggen van een valse bekentenis: $\chi^2(1) = .829$ en $p = .36$. Van de participanten in de stress-conditie heeft 33% een bekentenis afgelegd, tegen 50% in de niet-stress-conditie. Er is eveneens geen significant effect gevonden van de invloed van stress op internalisatie: $\chi^2(1) = .291$ en $p = .59$. In de controle groep zijn 4 participanten (28%) gaan geloven in hun schuld en in de experimentele groep waren er 3 internalisaties (20%) (zie figuur 2).

Figuur 2. Wel of geen internalisatie van schuld in de experimentele- en controle conditie

Naast de gemeten persoonlijkheidskenmerken en leeftijd, zou ook geslacht van invloed kunnen zijn op het al dan niet afleggen van een geïnternaliseerde valse bekentenis. Geslacht bleek een randsignificant effect te hebben op het internaliseren van schuld: $\chi^2(1) = 2,79$ en $p = .095$. Vrouwen internaliseerden eerder dan mannen (zie tabel 1). Het effect van geslacht op het wel of niet afleggen van valse bekentnissen was echter niet significant: $\chi^2(1) = .54$ en $p = .46$. Van de mannen bekende 20% in de stress-conditie, tegen 40% van de vrouwen in de stress-conditie. In de conditie zonder stress bekendden 42% van de mannen en 57% van de vrouwen.

Voor het meten van de invloed van de verschillende persoonlijkheidskenmerken is gebruik gemaakt van een t -toets. Aan de hand van de gemiddelde scores op de testen, kwam naar voren dat er een randsignificant verschil bestond tussen de scores op de GCS van de bekenners (gemiddelde = 10,5) en niet-bekenners (gemiddelde = 7,9): $t(25) = 1,95$ en $p = .063$. Tevens is er een randsignificant effect gevonden van de psychoticisme schaal van de EPQR-S voor bekennen: $t(25) = -2,02$ en $p = .054$. De gemiddelden waren respectievelijk 3,0 en 4,4 voor bekenners en niet-bekenners. Het verschil tussen de scores op de GCS ten opzichte van de afhankelijke variabele internalisatie bleek wel significant: $t(16) = 3,86$ en $p = .001$. Het gemiddelde in de groep van de internalisaties was 12,3 en de scores van de personen die schuld niet hadden geïnternaliseerd kenden een gemiddelde van 8,0. Ook de yieldscores van de GSS voor wel en geen internalisatie verschilden significant met gemiddelden van respectievelijk 2,0 en 4,1: $t(12) = -2,23$ en $p = .045$.

Tabel 1

Internalisatie van schuld bij mannen en vrouwen

Geslacht	Internalisatie		Totaal
	Wel	Geen	
Man	1 (8%)	11 (92%)	12 (100%)
Vrouw	6 (35%)	11 (65%)	17 (100%)

CONCLUSIE EN DISCUSSIE

De hoofdvraag in dit onderzoek is of een gestresste verdachte eerder een valse bekentenis af zal leggen en schuld zal internaliseren dan een verdachte die geen stress ervaart. Hiervoor is geen bewijs gevonden. Uit figuur 1 is zelfs op te maken dat de proefpersonen in dit onderzoek eerder bekenden in de niet-stress-conditie. Stress lijkt daarmee zelfs een beschermende factor te zijn. Dit lijkt in te gaan tegen de uitkomsten van het onderzoek van Forrest, Wadkins en Miller (2002) die vonden dat gestresste mannen eerder een valse bekentenis afleggen dan niet gestresste mannen. Stress als beschermende factor gaat tevens in tegen de bevindingen van Furby en Beyth-Marom (1992) en Spear (2000) die zeggen dat stress een oorzaak kan zijn van

het verliezen van rationeel denkvermogen. Ook Kassin en Gudjonsson (2004) lijken hiermee ongelijk te hebben in hun stelling dat het afleggen van een valse bekentenis een manier kan zijn om met stress om te gaan. Maar omdat de uitkomsten in dit onderzoek niet significant zijn, mag de hypothese waarin vooraf gesteld werd dat stress leidt tot het eerder tekenen van een valse bekentenis niet worden verworpen. Ook de bevindingen van Furby en Beyth-Marom (1992), Spear (2000) en Kassin en Gudjonsson (2004) mogen niet verworpen worden. Aan te raden is nog verder onderzoek te doen naar deze hypothese. Wellicht zijn er in dit onderzoek te weinig proefpersonen getest om hypothesen te kunnen verwerpen. Het onderscheidingsvermogen van dit experiment is waarschijnlijk erg laag.

De tweede hypothese betreft de internalisatie van schuld bij de proefpersoon. Ook voor deze hypothese is geen ondersteuning gevonden. De uitkomsten die zijn weergegeven in figuur 2 zijn niet overtuigend genoeg om statistisch significant bewijs te kunnen leveren. Wederom geldt hier dat er wellicht conclusies getrokken kunnen worden, wanneer er meer proefpersonen hadden deel genomen aan het onderzoek. Uitbreiding van het aantal proefpersonen lijkt met betrekking tot deze hypothese uitermate zinvol, omdat er nog geen andere uitkomsten over stress en internalisatie gerapporteerd zijn in de literatuur.

Geslacht was gemakkelijk mee te nemen in dit onderzoek, omdat deze variabele van de proefpersonen is vastgelegd in de dataset behorende bij het experiment. De resultaten laten zien dat er een trend is in de richting dat vrouwen in dit onderzoek eerder schuld internaliseerden dan mannen. Dit is een belangrijke bevinding, omdat er nooit eerder uitkomsten zijn gerapporteerd over de invloed van geslacht op het internaliseren van schuld. Over de invloed van geslacht op het al dan niet afleggen van een valse bekentenis is in dit onderzoek daarentegen niet voldoende statistisch significant bewijs gevonden. Forrest, Wadkins en Miller (2002) vonden, net als Lee, Klaver en Rose (2003), wel significant bewijs dat vrouwen eerder een valse bekentenis geven dan mannen. Uit gerelateerd onderzoek van Klaver, Lee en Rose (2008) blijkt dat vrouwen in een hoge plausibiliteit conditie eerder een valse bekentenis afleggen dan mannen in deze conditie. Onduidelijk is echter of de hoge plausibiliteit conditie voldoende overeenkomt met de omstandigheden tijdens dit experiment. Forrest, Wadkins en Miller (2002) hebben tevens bevindingen gedaan over dit onderwerp, waaruit naar voren kwam dat mannen eerder een valse bekentenis aflegden in een stress-conditie dan vrouwen in een stress-conditie. De uitkomsten van deze onderzoekers lijken dus niet geheel overeen te komen. Echter, omdat er geen statistisch significant bewijs is gevonden

voor de invloed van geslacht op het afleggen van een valse bekentenis in dit onderzoek mogen geen van de bevindingen worden bevestigd noch worden verworpen.

Aan de hand van de scores van de GCS lijkt er een trend te bestaan dat het bezitten van een hoge mate van compliance leidt tot het eerder afleggen van valse bekentenissen. Dit ligt in lijn met het eerdere werk van Gudjonsson (1991). Hij stelt dat een hoge mate van compliance de kans op het afleggen van een valse bekentenis vergroot. Echter kan deze gevonden trend over de invloed van compliance met deze dataset niet statistisch worden bevestigd, omdat er geen significant bewijs geleverd is. Dit kan wederom te wijten zijn aan het lage onderscheidingsvermogen van dit experiment. Wel is er een significant effect gevonden van compliance op het internaliseren van schuld. Wanneer een persoon een hogere score heeft behaald op de GCS, vergroot dit de kans op internalisatie van schuld. De verklaring van Gudjonsson (1989) over de invloed van compliance op het afleggen van een valse bekentenis lijkt hiermee onwaarschijnlijk. Volgens hem zou compliance ontstaan uit een poging eigenwaarde te beschermen in het bijzijn van anderen en conflict en confrontatie uit de weg te gaan. Hiermee lijkt hij te veronderstellen dat de persoon zelf wel de realiteit onder ogen blijft zien. Echter, de uitkomsten van dit experiment bewijzen dat personen met een hoge mate van compliance eerder schuld internaliseren, terwijl geen van de proefpersonen in werkelijkheid schuldig was. Uit dit onderzoek blijkt dus dat ze weldegelijk de realiteit uit het oog verliezen.

Een andere variabele die in strijd lijkt met de literatuur is de score op de psychoticisme schaal van de EPQR-S. Uit de resultaten blijkt er een trend te bestaan dat een hoge score op psychoticisme minder snel zal leiden tot het afleggen van een valse bekentenis. Dit gaat in tegen Sigurdsson en Gudjonsson (1996) en Gudjonsson, Sigurdsson, Bragason, Einarsson en Valdimarsdottir (2004) die tot de conclusie kwamen dat psychoticisme de kans op het afleggen van een valse bekentenis verhoogt. Hoewel er tegenstrijdigheid lijkt te bestaan, mogen de uitkomsten van Sigurdsson en Gudjonsson (1996) en Gudjonsson, Sigurdsson, Bragason, Einarsson en Valdimarsdottir (2004) niet worden verworpen. Dit komt omdat er in dit onderzoek slechts een randsignificant effect is gevonden.

Opvallend is het significante verschil tussen de yieldscores van de GSS bij proefpersonen die schuld niet internaliseerden en proefpersonen die dit wel deden. Dit is bewijs voor een contra-intuïtief effect van de yield op internalisatie. Een hoge score op de yield leidt volgens de data van dit onderzoek tot een grotere kans op het niet internaliseren van schuld. Dit lijkt tegenstrijdig, omdat er in de literatuur meerdere bewijzen zijn gerapporteerd die het tegengestelde beweren (Gudjonsson, 1991; 2003; Sigurdsson & Gudjonsson, 2001).

Een oorzaak van het gevonden tegengestelde effect kan zijn dat de yieldscore niet hetzelfde is als suggestibiliteit. De yield is slechts een onderdeel van de totale suggestibiliteitscore van de GSS. Dit, in combinatie met een laag onderscheidingsvermogen en het samenvoegen van de twijfelgevallen en de bekenners, zou het contra-intuïtieve effect kunnen verklaren. Verder onderzoek is noodzakelijk om hier meer duidelijkheid over te krijgen.

Een steeds terugkerend punt is het lage aantal proefpersonen dat heeft deelgenomen aan dit experiment. Dit werd veroorzaakt door de beperkte tijd die gebruikt kon worden voor het uitvoeren van experimenten en de bereidheid van proefpersonen deel te nemen aan het onderzoek. Deze combinatie heeft er toe geleid dat het nagestreefde aantal van 60 proefpersonen niet is bereikt. Om het onderscheidingsvermogen van het onderzoek te verhogen, zullen er meer proefpersonen deel moeten nemen aan dit onderzoek. Het onderzoek is gemakkelijk te herhalen (zie appendix A en B voor protocollen), waardoor bij verdubbeling van het huidige aantal proefpersonen wellicht meer conclusies getrokken kunnen worden.

Wellicht kan, naast het lage aantal proefpersonen, ook het betrekken van twijfelaars in de groep die een bekentenis hebben afgelegd, leiden tot een verkeerde interpretatie van de resultaten. De resultaten zouden hierdoor een lagere interne validiteit kunnen hebben, omdat er niet precies gemeten wordt wat in beginsel de bedoeling was te meten. Echter, om het onderscheidingsvermogen te vergroten en enigszins een beeld te kunnen vormen van de uitkomsten van het onderzoek leek het samenvoegen van deze afhankelijke variabelen noodzakelijk. Wanneer dit niet gedaan zou zijn, zouden de resultaten een lagere overschrijdingskans hebben dan nu gerapporteerd, waardoor de kans op significante effecten nog kleiner zou worden. Wederom spreekt hieruit het belang van het vergroten van het aantal proefpersonen door het experiment nogmaals uit te voeren. Het samenvoegen van de groepen 'twijfel' en 'bekentenis' zal hierna niet langer nodig zijn, waardoor het onderzoek een hogere interne validiteit krijgt.

Voor het vergroten van het aantal proefpersonen is het van belang dat het experiment op een gelijke manier wordt voortgezet. Tijdens het uitvoeren van de experimenten bleek het moeilijk iedere proefpersoon op exact dezelfde wijze te behandelen. Bij iedere proefpersoon werd een gelijke benadering nagestreefd, maar iedereen reageerde anders op de proefleider. Dit is voornamelijk het geval bij het uitleggen van de situatie en de gevolgen hiervan, nadat de proefpersoon de Alttroets zou hebben ingedrukt. Wel zijn de steeds terugkerende vragen van de deelnemers tijdens het experiment beantwoord op dezelfde wijze als bij eerdere proefpersonen gedaan is. Daarnaast was een veelvoorkomend antwoord dat de proefleider er zelf ook niets

van wist, maar slechts doorgaf wat hij van zijn begeleider zojuist had gehoord. Het is gelukt bij iedere proefpersoon tot aan het eind van het experiment vast te houden aan dit verhaal.

Referenties

- Candel, I., Merckelbach, H., Loyen, S., & Reyskens, H. (2005). "I hit the Shift-key and then the computer crashed": Children and false admissions. *Personality and Individual Differences*, 38, 1381-1387.
- Drizin, S.A., & Leo, R.A. (2004). The problem of false confessions in the post-DNA world. *North Carolina Law Review*, 82, 891-1007.
- Eysenck, S. B. G. & Eysenck, H. J. (1992). *Manual for the Eysenck Personality Questionnaire-Revised*. San Diego, CA: Educational and Industrial Testing Service.
- Forrest, K.D., Wadkins, T.A., & Miller, R.L. (2002). The role of pre-existing stress on false confessions: An empirical study. *Journal of Credibility Assessment and Witness Psychology*, 3, 23-45.
- Furby, L., & Beyth-Marom, R. (1992). Risk taking in adolescence: A decision-making perspective. *Developmental Review*, 12, 1-44.
- Gudjonsson, G.H. (1984). A new scale of interrogative suggestibility. *Personality and Individual Differences*, 5, 303-314.
- Gudjonsson, G.H. (1989). Compliance in an interrogation situation: A new scale. *Personality and Individual Differences*, 10, 535-540.
- Gudjonsson, G.H. (1991). Suggestibility and compliance among alleged false confessors and resisters in criminal trials. *Medicine, Science, and the Law*, 31, 147-151.

- Gudjonsson, G.H., & MacKeith, J.A.C. (1982). False confessions: Psychological effects of interrogation. In A. Trankell (Ed.), *Reconstructing the past: The role of psychologists in criminal trials* (pp. 253-269). Deventer, the Netherlands: Kluwer.
- Gudjonsson, G.H., Sigurdsson, J.F., Bragason, O.O., Einarsson, E., & Valdimarsdottir, E.B. (2004). Confessions and denials and the relationship with personality. *Legal and Criminological Psychology, 9*, 212-133.
- Horselenberg, R., Merckelbach, H., Josephs, S. (2003). Individual differences and false confessions: a conceptual replication of Kassin and Kiechel (1996). *Psychology, Crime & Law, 9*, 1-8.
- Kassin, S.M. (1997). False memories against the self. *Psychological Inquiry, 8*, 300-302.
- Kassin, S.M., & Gudjonsson, G.H. (2004). The psychology of confessions: A review of the literature and issues. *Psychological Science in the Public Interest, 5*, 33-67.
- Kirschbaum, C., Pirke, K.M., & Hellhammer, D.H. (1993). The Trier Social Stress Test – A tool for investigating psychobiological stress responses in a laboratory setting. *Neuropsychobiology, 28*, 76-81.
- Klaver, J.R., Lee, Z. & Rose, V.G. (2008). Effects of personality, interrogation techniques and plausibility in an experimental false confession paradigm. *Legal and Criminal Psychology, 13* 71-88.
- Lee, Z., Klaver, J. & Gordon Rose, V. (2003). The role of gender, race, and personality variables in eliciting false confessions. Poster presented at the International and Interdisciplinary Psychology & Law conference, Edinburgh, 7-12 July 2003.
- Merckelbach, H., Horselenberg, R., & Muris, P. (2001). The Creative Experiences Questionnaire (CEQ): A brief self-report measure of fantasy proneness. *Personality and Individual Differences, 31*, 987-995.

- Merckelbach, H., Muris, P., Wessel, I., & Koppen, P.J. van (1998). The Gudjonssons Suggestibility Scale (GSS): further data on its reliability, validity, and metacognition correlates. *Social behavior and personality*, 26, 203-210
- Redlich, A.D., & Goodman, G.S. (2003). Taking responsibility for an act not committed: The influence of age and suggestibility. *Law and Human Behavior*, 27, 141-156.
- Schmand, B., Lindeboom, J., & Harskamp, F. van (1992). *De Nederlandse leestest voor volwassenen*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Sigurdsson, J.F., & Gudjonsson, G.H. (1996). The psychological characteristics of 'false confessors'. A study among Icelandic prison inmates and juvenile offenders. *Personality and Individual Differences*, 20, 321-329.
- Sigurdsson, J.F., & Gudjonsson, G.H. (2001). False confessions: The relative importance of psychological, criminological and substance abuse variables. *Psychology, Crime and Law*, 7, 275-289.
- Spear, L.P. (2000). The adolescent brain and age-related behavioral manifestations. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 24, 417-463.
- Squire, L.R., Wetzel, C.D., & Slater, P.C. (1979). Memory complaint after electroconvulsive therapy: assessment with a new self-rating instrument. *Biological Psychiatry*, 14, 791 –801.

Appendix A

Protocol – Experimentele conditie

- (De proefpersoon komt aan bij ruimte.)
- Proefleider: Hoi, ik ben Liz, ga zitten.
  - Proefpersoon: .....
  - Proefleider: Je weet al waar het experiment over gaat? Ik zal het nog even kort toelichten. We willen de invloed van verschillende factoren meten op de snelheid en accuraatheid van een computer-typ-taak. De verschillende persoonlijke factoren zullen gemeten gaan worden met vragenlijsten. Hiermee gaan we zo ook beginnen. Daarna gaan we verder met een computer taak. Het experiment zal in totaal ongeveer drie kwartier gaan duren.
  - Proefpersoon: .....
  - Proefleider: Voordat we beginnen, wil ik je vragen even dit volgende formulier goed te lezen en te ondertekenen. (Overhandig het informed consent.)
  - Proefpersoon: (Ondertekent.).....
  - Proefleider: In het kort komt het erop neer dat je nu akkoord gaat dat je na afloop verder geïnformeerd wordt over het hele experiment en dat je ten alle tijde kunt stoppen met het experiment. Als laatste wil ik nog even zeggen dat je naderhand met niemand over dit experiment mag praten. Goed?
  - Proefpersoon: .....
  - Proefleider: Daarnaast heeft Dr. Pieters ons gevraagd om iedere proefpersoon een boodschap van 5 minuten in te laten spreken over zichzelf. Dit is voor hem belangrijk, omdat hij kandidaten zoekt voor een student-assistentschap. Hij heeft zelf deze periode geen tijd en dit is voor hem een handige manier om een geschikte student te vinden. Het student-assistentschap is echt een ideale baan. Het houdt in dat je een aantal uurtjes per week zowel de docent als mede-studenten helpt bij een bepaald vak. Veel studenten willen dit graag omdat het goed verdient en de uren mag je vaak zelf indelen. Meneer Pieters zal de beste sollicitanten eruit zoeken en dan een afspraak voor een vervolggesprek met ze maken. Hij zal dan ook uitleggen wat het student-assistentschap precies inhoudt en wat de bedoeling is. Het is een geheel vrijblijvende sollicitatie. Mocht je beslissen om geen student-assistent te willen worden, dan kun je dat na het experiment gewoon aangeven en dan wordt jouw filmpje niet opgestuurd. Het is alleen wel van belang voor de standaardisatie van het experiment dat je wel even die 5 minuten iets over jezelf vertelt voor de camera. Meneer Pieters heeft op papier een aantal vragen gezet waar hij meer over wil weten van jou. Goed?
  - Proefpersoon: .....
  - Proefleider: Oke, heel mooi. Dan gaan we nu beginnen met de vragenformulieren. Wil je deze eerst even invullen? (Overhandig CEV.)
  - Proefpersoon: .....
  - Proefleider: Oke, dankje. Ik ga je nu een verhaal voorlezen. Het is de bedoeling dat je hier goed naar luistert, dan stel ik je daar aan het eind van het experiment een aantal vragen over. Ik lees het langzaam voor. (Start GSS-verhaal.)
  - Dan mag je nu deze nog even invullen alsjeblieft. (Overhandig SSMQ.)

- Proefpersoon: .....
- Proefleider: Dank je wel. Nu wil ik je vragen of je deze lijst met woorden op wil lezen. Dit mag in je eigen tempo. Ik let op je uitspraak en zal deze tegelijkertijd scoren. (Overhandig NLV.) Dan mag je nu beginnen.
- Proefpersoon: .....
- Proefleider: Oke, dat was het. Goed gedaan. Dan mag je nu deze nog even invullen, dan gaan we daarna verder met de computer-taak. (Overhandig EPQ-R.)
- Proefpersoon: .....
- Proefleider: Dankjewel. Dan gaan we nu verder met de computertaak zelf. Het is de bedoeling dat je deze woorden zo snel en nauwkeurig mogelijk overtypt. Bij het typen mag je wel gewoon gebruik maken van de backspace-toets. Als je denkt dat je het woord goed hebt getypt, druk je op enter en verschijnt het volgende woord. Ja?
- Proefpersoon:.....
- Proefleider: En, das een klein foutje in het programma, je moet niet aan de Alt-toets zitten. Want dan ben ik echt al mn data kwijt en dat zou wel onwijs balen zijn.

- *(Dit komt door de software die de toetsaanslagsnelheid meet op de duizendste seconde. Dit is enigszins problematisch met een standaard toetsenbord, omdat daar een bepaalde vertraging zit in het indrukken van de toetsen en het verwerken ervan. Hoe het precies zit weet ik ook niet, want ik heb het programma niet gemaakt. Maar het komt erop neer dat je niet aan de Alt-toets moet komen. Doe dat echt niet, want dan crashed de computer en is alles voor niets geweest. Dan heb ik dus echt een probleem.)*

- Proefpersoon: (Begint met computertaak.)
* *Computer crasht* *
- Proefpersoon: .....
- Proefleider: (Reageert geschokt/verbaasd.) Huh? Hoe kan dat nou? Oh, nee he, dit heb ik echt nog nooit gezien. Heb je op de Alt-toets gedrukt? Ik heb toch gezegd dat je die knop niet in mocht drukken?!
- Proefpersoon: .....
- Proefleider: (Drukt wat toetsen in, probeer het oude scherm terug te krijgen.) Shit zeg..., dat is mooi balen.
- Proefpersoon: .....
- Proefleider: Nou, weet je wat? Ga jij anders maar vast even nadenken over wat je over jezelf wilt vertellen tijdens die sollicitatie voor Meneer Pieters. Hier heb je het lijstje met wat vragen. Probeer al deze vragen straks uitgebreid te beantwoorden. En als je natuurlijk zelf nog andere dingen hebt waarmee jij jezelf denkt goed te kunnen verkopen, dan mag dat natuurlijk altijd nog. Dan ga ik even iemand vragen om te kijken hoe dit kan worden opgelost. Als ik weerkom zal ik even de camera voor je proberen aan te zetten. Dan ga ik even iemand erbij vragen. Ben zo terug. (Verlaat de onderzoeksruiimte.)
- Proefpersoon: .....

- Proefleider: (3 min. later; komt weer binnen.) Ik kan haar nog niet vinden, dus het duurt even wat langer. Ik zal vast de camera voor je aanzetten, dan kun je een filmpje inspreken. (Zet de camera aan.) Ik ben zo terug.
- Proefpersoon:.....
- Proefleider: (1 min. later; komt weer binnen.) Praat maar verder hoor, ik ben zo weer weg. (Rommelt wat in zijn tas en klaagt wat in zichzelf. Verlaat daarna weer de onderzoeksruimte.)
- (4 min. later; komt weer binnen.) Is het gelukt? Ben je klaar? Ik heb net ff gebeld met mijn begeleider, want die was er niet. En we hebben wel echt een probleem nu... Alle data is weg. Niet alleen van jou, maar ook van alle eerdere proefpersonen. Het hele onderzoek is dus gewist. Maar..., volgens mijn begeleider moet er wel iemand op die Alt-toets gedrukt hebben. Anders kan dit niet zo gebeuren.
- Proefpersoon:.....
- Proefleider: Het probleem is nu; het hele onderzoek wordt betaald door een soort van commissie. Deze mensen willen natuurlijk resultaten van het onderzoek zien, maar dat gaat dus niet meer lukken nu. Deze mensen willen daarom uiteraard hun geld terug, dat is logisch. Al met al is het een best duur onderzoek geworden: het copyright van de vragenlijsten is aangevraagd, het computerprogramma is speciaal ontwikkeld... En als we nu niks voor jou zouden doen, dan zullen ze jou aansprakelijk stellen voor de schade. Want laten we eerlijk zijn, wij hebben niets verkeerd gedaan. Dus jij bent, hoe vervelend het ook is, de enige bij wie ze het geld terug kunnen vragen. Maar jij komt hier speciaal om ons te helpen met het onderzoek, dus het is echt niet onze bedoeling jou voor alle kosten op te laten draaien. Wat mijn begeleider daarom zei, is dat het misschien handig is als je nu even een verklaring schrijft waarin je aangeeft dat je op de Alt-toets hebt gedrukt, dat daarom de data is verdwenen, maar dat je daar dan ook € 70,- voor betaalt. Op deze manier kunnen wij de commissie laten zien dat jij je 'goodwill' hebt getoond en dat je niet expres het onderzoek om zeep hebt geholpen. En dan beloof ik je echt, dat je verder niets meer van deze problemen zult horen. Je kunt er dan zeker van zijn dat je niet het gehele bedrag hoeft te betalen. Maar dan moet je dus wel nu zo'n verklaring schrijven.
- Proefpersoon:.....
- Proefleider: Maar, ik wil nog even bellen met de andere onderzoeker met wie ik dit onderzoek doe. Blijf hier nog maar even zitten en dan kom ik zo bij je terug. (Verlaat de onderzoeksruimte.)
- Confederate: (Komt binnen.) Hoi, ben jij hier voor het onderzoek? Want ik ben de volgende, maar ik zit al een tijdje te wachten. Gaat het wel goed hier? Want ik zie haar elke keer op en neer lopen.
- Proefpersoon:.....
- Confederate: Oke, nouja. Dan zal ik het wel horen als ik aan de beurt ben straks. Succes.(Verlaat de onderzoeksruimte.)
- Proefleider: (Komt binnen.) Nou, ik heb haar even aan de telefoon gehad, maar ze was behoorlijk overstuur ervan natuurlijk. Maar goed, heb je nog nagedacht over wat ik net zei?
- Proefpersoon:.....

- Proefleider: Ja, ik snap het, maar nogmaals, het lijkt mij echt de gunstigste oplossing, zeker ook voor jou. Het is echt niet mijn bedoeling om jou straks weg te laten gaan en dat je over een week of wat een brief krijgt waarin staat dat je volledig aansprakelijk wordt gesteld voor de schade. Want jij doet hier gewoon vrijwillig mee en dan zou er zoiets gebeuren. Maar wij kunnen niks voor je doen als je niet die € 70,- betaalt, anders komt het bijde commissie ook niet geloofwaardig over natuurlijk.
- Proefpersoon: (Ondertekent wel/niet)..
- Proefleider: Oke, het hoort allemaal bij het experiment. Je hoeft niets te ondertekenen of te betalen. De computercrash was niet jouw schuld. Het was een onderdeel van het experiment. Het was de bedoeling dat de computer vast zou lopen zonder dat je op de verkeerde toets hebt gedrukt. Gaat het?
- Proefpersoon:.....
- Proefleider: Het experiment is alleen nog niet helemaal afgelopen. Ik heb nog 2 vragenlijsten voor je. De ene gaat over het verhaal wat ik je vooraf heb verteld, de andere mag je zelf invullen net als de vorige. Daarna zal ik je ook helemaal vertellen wat het echte doel is van het onderzoek, want dat heb ik je ook voor de tijd beloofd.
- Proefpersoon:.....
- Proefleider: Dan mag je deze eerst even invullen. (Overhandig GCS.)
- Proefpersoon:.....
- Proefleider: Dankje. Nu heb ik je voor de tijd een verhaal verteld, hier wil ik nu nog wat vragen over stellen. Ik wil je vragen zo kort en zo goed mogelijk te antwoorden. (Stel de vragen van de GCS.)
- Oke, dat waren ze. Nu heb ik deze al vaker afgenomen en er zitten behoorlijk wat fouten in. Dat is ook helemaal niet gek naar wat er net allemaal gebeurt is natuurlijk, maar ik wil ze toch graag nog een keer met je doen. En dan wil ik je weer vragen om zo goed mogelijk en zo kort mogelijk te antwoorden. (Stel de vragen van de GCS nogmaals.)
- Oke, dan zijn we nu klaar met het onderzoek. Ik zal je vertellen wat het doel is van dit alles. Deze laatste vragenlijst was om te zien of je veel antwoorden zou veranderen als ik je na de eerste keer zou zeggen dat er behoorlijk wat fouten in zitten. Hier staat op wat we precies gedaan hebben. (Overhandig debriefing.) Deze mag je meenemen, zodat je het nog na kan lezen. Wij doen onderzoek naar de invloed van stress en geslacht op het afleggen van valse bekentenissen. Jij zat in de experimentele conditie die een filmpje in heeft moeten spreken. Dit heeft als het goed is stress bij je opgewekt. Verder is het namelijk zo dat er tijdens de politieverhoren veel druk wordt uitgeoefend op de verdachten. Deze mensen raken daar zo gestresst van, dat ze, omdat ze geen andere uitweg meer zien, een bekentenis afleggen van iets wat ze soms helemaal niet gedaan hebben. Deze mensen worden hiervoor veroordeeld en zitten soms jaren lang vast voor iets wat ze niet gedaan hebben. Er zijn gevallen bekend waar na een aantal jaren aan de hand van DNA-materiaal bekend wordt dat deze persoon het nooit gedaan kan hebben. Deze mensen hebben dus jaren onschuldig vast gezeten, omdat ze ooit een valse bekentenis hebben afgelegd.
- Proefpersoon:.....

- Proefleider: Oke, heel goed. Nogmaals, we hopen niet dat je hier een vervelend gevoel aan over houdt. Heb je nog vragen over het onderzoek? Anders kun je ons ook altijd nog mailen, het adres staat onderaan de brief met debriefing.
- Proefpersoon:.....
- Proefleider: Verder willen we je vragen om niet met andere studenten over dit experiment te praten, omdat we nog meer studenten als proefpersonen nodig hebben. Gaat het weer? Heb je nog vragen? Ontzettend bedankt voor je medewerking.

Appendix B

Protocol – controle conditie

- (De proefpersoon komt aan bij de onderzoeksruimte.)
- Proefleider: Hoi, ik ben Liz, ga zitten.
  - Proefpersoon: .....
  - Proefleider: Je weet al waar het experiment over gaat? Ik zal het nog even kort toelichten. We willen de invloed van verschillende factoren meten op de snelheid en accuraatheid van een computer-typ-taak. De verschillende persoonlijke factoren zullen gemeten gaan worden met vragenlijsten. Hiermee gaan we zo ook beginnen. Daarna gaan we verder met een computer taak. Het experiment zal in totaal ongeveer drie kwartier gaan duren.
  - Proefpersoon: .....
  - Proefleider: Voordat we beginnen, wil ik je vragen even dit volgende formulier goed te lezen en te ondertekenen. (Overhandig het informed consent.)
  - Proefpersoon: (Ondertekent.).....
  - Proefleider: In het kort komt het erop neer dat je nu akkoord gaat dat je na afloop verder geïnformeerd wordt over het hele experiment en dat je ten alle tijde kunt stoppen met het experiment. Als laatste wil ik nog even zeggen dat je naderhand met niemand over dit experiment mag praten. Goed?
  - Proefpersoon: .....
  - Proefleider: Oke, heel mooi. Dan gaan we nu beginnen met de vragenformulieren. Wil je deze eerst even invullen? (Overhandig CEV.)
  - Proefpersoon: .....
  - Proefleider: Oke, dankje. Ik ga je nu een verhaal voorlezen. Het is de bedoeling dat je hier goed naar luistert, dan stel ik je daar aan het eind van het experiment een aantal vragen over. Ik lees het langzaam voor. (Start GSS-verhaal.)
  - Dan mag je nu deze nog even invullen alsjeblieft. (Overhandig SSMQ.)
  - Proefpersoon: .....
  - Proefleider: Dank je wel. Nu wil ik je vragen of je deze lijst met woorden op wil lezen. Dit mag in je eigen tempo. Ik let op je uitspraak en zal deze tegelijkertijd scoren. (Overhandig NLV.) Dan mag je nu beginnen.
  - Proefpersoon: .....
  - Proefleider: Oke, dat was het. Goed gedaan. Dan mag je nu deze nog even invullen, dan gaan we daarna verder met de computer-taak. (Overhandig EPQ-R.)
  - Proefpersoon: .....
  - Proefleider: Dankjewel. Dan gaan we nu verder met de computertaak zelf. Het is de bedoeling dat je deze woorden zo snel en nauwkeurig mogelijk overtypt. Bij het typen mag je wel gewoon gebruik maken van de backspace-toets. Als je denkt dat je het woord goed hebt getypt, druk je op enter en verschijnt het volgende woord. Ja?
  - Proefpersoon:.....
  - Proefleider: En, das een klein foutje in het programma, je moet niet aan de Alt-toets zitten. Want dan ben ik echt al mn data kwijt en dat zou wel onwijs balen zijn.

- *(Dit komt door de software die de toetsaanslagsnelheid meet op de duizendste seconde. Dit is enigszins problematisch met een standaard toetsenbord, omdat daar een bepaalde vertraging zit in het indrukken van de toetsen en het verwerken ervan. Hoe het precies zit weet ik ook niet, want ik heb het programma niet gemaakt. Maar het komt erop neer dat je niet aan de Alt-toets moet komen. Doe dat echt niet, want dan crashed de computer en is alles voor niets geweest. Dan heb ik dus echt een probleem.)*
- Proefpersoon: (Begint met computertaak.)
* *Computer crasht* *
- Proefpersoon: .....
- Proefleider: (Reageert geschokt/verbaasd.) Huh? Hoe kan dat nou? Oh, nee he, dit heb ik echt nog nooit gezien. Heb je op de Alt-toets gedrukt? Ik heb toch gezegd dat je die knop niet in mocht drukken?!
- Proefpersoon: .....
- Proefleider: (Drukt wat toetsen in, probeer het oude scherm terug te krijgen.) Shit zeg..., dat is mooi balen.
- Proefpersoon: .....
- Proefleider: Nou, ik ga even iemand erbij vragen. Ben zo terug. (Verlaat de onderzoeksruimte.)
- Proefpersoon: .....
- Proefleider: (3 min. later; komt weer binnen.) Ik kan haar nog niet vinden, dus het duurt even wat langer. Kun je nog even wachten? Ik ben zo terug.
- Proefpersoon:.....
- Proefleider: (5 min. later; komt weer binnen.) Ik heb net ff gebeld met mijn begeleider, want die was er niet. En we hebben wel echt een probleem nu... Alle data is weg. Niet alleen van jou, maar ook van alle eerdere proefpersonen. Het hele onderzoek is dus gewist. Maar..., volgens mijn begeleider moet er wel iemand op die Alt-toets gedrukt hebben. Anders kan dit niet zo gebeuren.
- Proefpersoon:.....
- Proefleider: Het probleem is nu; het hele onderzoek wordt betaald door een soort van commissie. Deze mensen willen natuurlijk resultaten van het onderzoek zien, maar dat gaat dus niet meer lukken nu. Deze mensen willen daarom uiteraard hun geld terug, dat is logisch. Al met al is het een best duur onderzoek geworden: het copyright van de vragenlijsten is aangevraagd, het computerprogramma is speciaal ontwikkeld... En als we nu niks voor jou zouden doen, dan zullen ze jou aansprakelijk stellen voor de schade. Want laten we eerlijk zijn, wij hebben niets verkeerd gedaan. Dus jij bent, hoe vervelend het ook is, de enige bij wie ze het geld terug kunnen vragen. Maar jij komt hier speciaal om ons te helpen met het onderzoek, dus het is echt niet onze bedoeling jou voor alle kosten op te laten draaien. Wat mijn begeleider daarom zei, is dat het misschien handig is als je nu even een verklaring schrijft waarin je aangeeft dat je op de Alt-toets hebt gedrukt, dat daarom de data is verdwenen, maar dat je daar dan ook € 70,- voor betaalt. Op deze manier kunnen wij de commissie laten zien dat jij je 'goodwill' hebt getoont en dat je niet expres het onderzoek om zeep hebt geholpen. En dan

- beloof ik je echt, dat je verder niets meer van deze problemen zult horen. Je kunt er dan zeker van zijn dat je niet het gehele bedrag hoeft te betalen. Maar dan moet je dus wel nu zo'n verklaring schrijven.
- Proefpersoon:.....
  - Proefleider: Maar, ik wil nog even bellen met de andere onderzoeker met wie ik dit onderzoek doe. Blijf hier nog maar even zitten en dan kom ik zo bij je terug. (Verlaat de onderzoekruimte.)
  - Confederate: (Komt binnen.) Hoi, ben jij hier voor het onderzoek? Want ik ben de volgende, maar ik zit al een tijdje te wachten. Gaat het wel goed hier? Want ik zie haar elke keer op en neer lopen.
  - Proefpersoon:.....
  - Confederate: Oke, nouja. Dan zal ik het wel horen als ik aan de beurt ben straks. Succes.(Verlaat de onderzoekruimte.)
  - Proefleider: (Komt binnen.) Nou, ik heb haar even aan de telefoon gehad, maar ze was behoorlijk overstuur ervan natuurlijk. Maar goed, heb je nog nagedacht over wat ik net zei?
  - Proefpersoon:.....
  - Proefleider: Ja, ik snap het, maar nogmaals, het lijkt mij echt de gunstigste oplossing, zeker ook voor jou. Het is echt niet mijn bedoeling om jou straks weg te laten gaan en dat je over een week of wat een brief krijgt waarin staat dat je volledig aansprakelijk wordt gesteld voor de schade. Want jij doet hier gewoon vrijwillig mee en dan zou er zoiets gebeuren. Maar wij kunnen niks voor je doen als je niet die € 70,- betaalt, anders komt het bijde commissie ook niet geloofwaardig over natuurlijk.
  - Proefpersoon: (Ondertekent wel/niet.)...
  - Proefleider: Oke, het hoort allemaal bij het experiment. Je hoeft niets te ondertekenen of te betalen. De computercrash was niet jouw schuld. Het was een onderdeel van het experiment. Het was de bedoeling dat de computer vast zou lopen zonder dat je op de verkeerde toets hebt gedrukt. Gaat het?
  - Proefpersoon:.....
  - Proefleider: Het experiment is alleen nog niet helemaal afgelopen. Ik heb nog 2 vragenlijsten voor je. De ene gaat over het verhaal wat ik je vooraf heb verteld, de andere mag je zelf invullen net als de vorige. Daarna zal ik je ook helemaal vertellen wat het echte doel is van het onderzoek, want dat heb ik je ook voor de tijd beloofd.
  - Proefpersoon:.....
  - Proefleider: Dan mag je deze eerst even invullen. (Overhandig GCS.)
  - Proefpersoon:.....
  - Proefleider: Dankje. Nu heb ik je voor de tijd een verhaal verteld, hier wil ik nu nog wat vragen over stellen. Ik wil je vragen zo kort en zo goed mogelijk te antwoorden. (Stel de vragen van de GCS.)
  - Oke, dat waren ze. Nu heb ik deze al vaker afgenomen en er zitten behoorlijk wat fouten in. Dat is ook helemaal niet gek naar wat er net allemaal gebeurt is natuurlijk, maar ik wil ze toch graag nog een keer met je doen. En dan wil ik je weer vragen om zo goed mogelijk en zo kort mogelijk te antwoorden. (Stel de vragen van de GCS nogmaals.)

- Oke, dan zijn we nu klaar met het onderzoek. Ik zal je vertellen wat het doel is van dit alles. Deze laatste vragenlijst was om te zien of je veel antwoorden zou veranderen als ik je na de eerste keer zou zeggen dat er behoorlijk wat fouten in zitten. Hier staat op wat we precies gedaan hebben. (Overhandig debriefing.) Deze mag je meenemen, zodat je het nog na kan lezen. Wij doen onderzoek naar de invloed van stress en geslacht op het afleggen van valse bekentenissen. Jij zat in de controle conditie. Stress hebben we geprobeerd op te wekken door de mensen in de experimentele conditie een filmpje op te laten nemen over zichzelf. Verder is het namelijk zo dat er tijdens de politieverhoren veel druk wordt uitgeoefend op de verdachten. Deze mensen raken daar zo gestresst van, dat ze, omdat ze geen andere uitweg meer zien, een bekentenis afleggen van iets wat ze soms helemaal niet gedaan hebben. Deze mensen worden hiervoor veroordeeld en zitten soms jaren lang vast voor iets wat ze niet gedaan hebben. Er zijn gevallen bekend waar na een aantal jaren aan de hand van DNA-materiaal bekend wordt dat deze persoon het nooit gedaan kan hebben. Deze mensen hebben dus jaren onschuldig vast gezeten, omdat ze ooit een valse bekentenis hebben afgelegd.
- Proefpersoon:.....
- Proefleider: Oke, heel goed. Nogmaals, we hopen niet dat je hier een vervelend gevoel aan over houdt. Heb je nog vragen over het onderzoek? Anders kun je ons ook altijd nog mailen, het adres staat onderaan de brief met debriefing.
- Proefpersoon:.....
- Proefleider: Verder willen we je vragen om niet met andere studenten over dit experiment te praten, omdat we nog meer studenten als proefpersonen nodig hebben. Gaat het weer? Heb je nog vragen? Ontzettend bedankt voor je medewerking.